

Posudek diplomové práce

Jméno studenta: Bc. Hana Novotná

Název: Hlavní znaky efektivní školy a její přínos pro zkvalitnění vzdělávání a další uplatnění žáka

Práce se zabývá aktuální otázkou vzdělávací politiky: co to znamená efektivita ve vzdělávání a jak ji měřit. Koncept efektivní školy je přitom vztažen k dalším důležitým pojmům jako je kvalita a přidaná hodnota. Autorka kombinuje teoretické a empirické poznatky a dotýká se jak situace v zahraničí, tak v České republice. Z práce je patrné, že autorka hledá v zahraničních zkušenostech a v zahraniční teoretické literatuře inspirace pro zlepšení hodnocení v českém vzdělávacím systému, konkrétně pro práci České školní inspekce. Práce má tedy, přes všechnu obsaženou teorii, především praktické veřejně politické cíle. Pokud je mi známo, jde o jedinou ucelenou práci v českém jazyce na dané téma. Jde tedy v mnohém o průkopnický počín. V první řadě je tedy třeba ocenit jednak odvahu autorky pustit se do nového tématu, a to komplexně a se snahou o praktické implikace.

Ambiciózní záměr práce má však také svoje úskalí. Autorka se zabývá několika různými vzájemně propojenými koncepty (efektivní škola, přidaná hodnota, zlepšování školy, kvalita, vlastní a vnější hodnocení). O zachycení jejich vztahů se pokusila v souhrnné tabulce 1 (str. 5) a pro přehlednost uvádí i slovníček pojmů. Ne vždy mi je však jasné, jak se k sobě tyto pojmy mají (například „koreláty“ a „indikátory“), někdy není autorka úplně konzistentní ve vymezení pojmů, což komplikuje pochopení práce. Např. při vymezení efektivních škol tvrdí, že „základní otázkou této myšlenky je školou přidaná hodnota a s ní související problematika jejího měření.“ (str. 9), zatímco jinde tvrdí, že „nelze automaticky předpokládat, že neefektivnější škola je ta, která poskytuje největší přidanou hodnotu (str. 19). Není mi tedy jasné, jaký je skutečně klíčový definiční znak „efektivní školy“. Jsou to tzv. koreláty? Přidaná hodnota (tj. rozdíl mezi vstupy a výstupy)? Nebo obojí? Jestliže ano, v jakém poměru?

Myslím, že jistá nejasnost v používání pojmů pramení mimo jiné z toho, že autorka někdy implicitně pojímá efektivitu (či kvalitu) jako dichotomickou proměnnou (školy jsou buď efektivní nebo neefektivní, viz např. str. 6 „K měření je jako základ vhodné použít tzv. koreláty efektivních škol, které by neměla postrádat žádná efektivní škola.“), ačkoli jde zjevně o kontinuum (od škol zjevně zcela neefektivních ke školám velmi efektivním). Další důvodem je prolínání teoretických (či metodologických), normativních a empirických argumentů. Například na straně 9 autorka tvrdí, „... k výsledkům vzdělávání se muselo nějakým způsobem dojít a je podstatné, jak se k nim došlo! Zároveň je nutné, aby se oba přístupy doplňovaly, a nikoli stály proti sobě.“ Není mi jasné, zda toto tvrzení opírá o teoreticko-metodologický argument (typu „měřit všechny vstupy a výstupy nelze, proto musíme měřit také procesy, o kterých předpokládáme, že povedou k pozitivním výstupům“), empirický argument (typu „bylo zjištěno, že určité procesy ve škole či vlastnosti školy korelují s pozitivními výstupy“) či normativně-definiční (typu „nejde jen o poměr vstupů a výstupů, ale také o cestu, jak se k výstupům dospěje – koneckonců žáci tráví ve škole velké množství času“).

Některá tvrzení jsou v práci pouze načrtnuta (např. „dnes se již odborníci domnívají, že samotná škola hraje ve vzdělávání žáků nezanedbatelnou roli“, str. 9; kteří odborníci? na základě čeho se domnívají?) a některé formulace jsou nejasné (např. str. 3 „Efektivní škola je budována na základě strategie marketingového řízení školy.“; co to je marketingového řízení školy?). Občas se také vyskytnou drobné faktické nepřesnosti (např. PISA je výzkum,

zkoumání přidané hodnoty analyzovali konkrétní autoři, nikoli PISA) či citační (citace na str. 53, Koucký et al. Učení pro život, 2004 resp. 2006).

Na závěr je ovšem třeba zopakovat, že diplomantka si stanovila velmi ambiciózní cíl a poskytla velmi záslužný příspěvek do velmi důležité, ale v českém kontextu bohužel opomíjené diskuse o kritériích evaluace ve vzdělávání, tj. o vztahu mezi efektivitou, účinností, kvalitou, spravedlností a dalšími kritérii

Doporučuji tedy přijmout práci k obhajobě a v závislosti na průběhu obhajoby ji hodnotit jako práci výbornou nebo velmi dobrou.

Otázky k obhajobě:

1. Pokuste se co nejpřesněji vymezit „efektivnost ve vzdělávání“. Jak byste definovala efektivní školu? Liší se nějak od školy „kvalitní“? Jak?
2. Zdůvodněte proč je třeba při hodnocení konkrétní školy kombinovat procesuální a rezultativní přístup, tj. zdůvodněte následující tvrzení ve Vaší práci: „Dobré vzdělávací výsledky žáků nejsou synonymem pro dobrou školu, v níž musíme sledovat také procesy, tedy to, jak škola žáky k jejich výsledkům dovádí. Jinými slovy je třeba přihlížet k dalším aspektům, jako je např. dobré vedení nebo sdílené cíle školy“. (str. 6).
3. Jak mohou poznatky zjištěné v rámci rozvíjení konceptu tzv. efektivní školy přispět k práci České školní inspekce?

PhDr. Arnošt Veselý, PhD.

1. června 2007